

NYITRAMEGYEI SZEMLE

POLITIKAI, TÁRSADALMI, SZÉPIRODALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Megjelen vasárnaponként.

Előfizetési árak: Egész évre 10 kor., fél évre 5 kor., negyed évre 2 kor. 50 fil. — Községeknél, körjegyzőknek, tanítóknak 8 kor. Egyes szám ára 20 fillér.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. Tóth János.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Papnevelde-utca 9. szám.

Előfizetési árak: Egy háromhasábos petsor ára 16 fillér. Többszöri közlésnél árkedvezmény.

Hivatalos hirdetések 100 szóig 4 kor., minden további szó 4 fil.

A szövetkezetek ellenségei.

Annak a gazdasági politikának, mely szakítva azzal a liberális elvvel: „a ki bírja, marja“, ennek helyébe egy keresztény elvet, a gyengének közgazdasági védelmét állította a gyakorlati törekvések sorába, legértékesebb eredményét képezi a szépen fejlődő szövetkezeti mozgalom.

Ehez a mozgalomhoz ma már népünknek legéletbevágóbb anyagi és szellemi érdekei fűződnek. A kis embert, a ki körül a gazdasági bajok és válságok hullámai csapkodnak, a kit minden oldalról az elmerülés veszélye fenyeget, a közgazdasági életnek óriási versenyében fenn nem tarthatjuk, ha meg nem támogatjuk őt a szövetkezésben rejlő erőnek gyámpilléreivel. Szellemi életét sem óvhatjuk meg a mételeytől, ha nem vonzzuk őt magunkhoz s befolyásunkat az ő egész érdekkörére ki nem terjesztjük.

A népmentő gazdasági politikának legerősebb sarkpontját alkotják a szövetkezetek. Európa legműveltebb és leggazdagabb országaiban a kis existenciák fentartása és gyarapítására jobb eszközt nem tudtak találni a nemzetgazdászok, mint a szövetkezeti tevékenységet, melylyel bámulatos eredményeket értek el. Mennyivel indokoltabbnak kell lennie a szövet-

kezeti mozgalomnak egy ilyen értelmileg fejletlen, vagyonilag elszegényedett országban, milyen a mienk, a hol ezenkívül még az országos törvényhozás is a legféltékenyebb gazdasági szabadoságnak a befolyása alatt áll.

Széll Kálmán kormánya alatt a szövetkezés ügye szép lendületet vett. Darányi Ignác volt ennek az ügynek a jó szelleme a kormánynál, s főképp az ő befolyásának köszönhető, hogy a közhatósági közegek a szövetkezeti mozgalmat sok helyütt dicséretes buzgalommal felkarolták, támogatták, s abban mint irányító és vezető tényezők részt is vettek.

Grót Tisza Istvánnak a kormányában más szél kezd fujdogálni, melyet a jó szímmal bíró merkantilisták már meg is éreztek. A Kereskedők Országos Szövetkezete ugyanis, mely nem rég alakult meg, programjának egyik pontjában állást foglal a szövetkezetek ellen, a mely állásfoglalásnak a vakmerősége megdöbbentő. Nem kevesebbet akarnak a merkantilisták, mint kizárni a szövetkezeti életből minden közhivatalnokot és egyházi férfit. E végből kijelentik, hogy „tiltakoznak és következetesen küzdeni fognak az ellen, hogy közhatósági közegek és egyházi személyek jogosulatlan befolyást érvényesítsenek a fogyasztási szövetkezetek kelet-

hezése és azoknak a kereskedelmet megromtató túlsúlya érdekében“.

Azok az emberek tiltakoznak a közhatósági közegeknek és egyházi személyeknek a fogyasztási szövetkezetek élén kifejtett működése ellen, a kik a szabad kereskedelem hiveinek vallják magukat, s ebből kifolyólag kereskedelmi jogalanyoknak ismerik el a pénzt, a tőkét. Elvök hamis, mert jól rendezett társadalomban a kereskedelmi üzletekhez nem csak pénz kívánatik, hanem megkívánatnak azok az erkölcsi biztosítékok is, melyek nélkül a kereskedelem nem lehet életető szerve a gazdasági közjólétnek.

A fogyasztási szövetkezetek megszerzik az üzlet megnyitásához szükséges alapfeltételt, a pénzt, eleget tesznek tehát annak a követelménynek, melyet a szabad kereskedelem hivei a vállalkozás egyetlen reális alapjának tartanak; mi több, a szövetkezetek még az üzlet tisztességes folytatásának feltételeit is megállapítják és biztosítják, a vásárló közönség érdekeinek kedvező forgalmat hoznak életbe, s a merkantilisták mégis tiltakoznak a szövetkezetek működése ellen, háborúval fenyegetőznek, melyet minden bizonytalansággal erővel indítanak meg, hogy a fogyasztási szövetkezeteket elfojthassák.

Ha szabad boltot nyitni mindenkinek,

A „NYITRAMEGYEI SZEMLE“ TÁRCAJA.

Bariban.

Hajnalodik. Kitekintek az ablakon. Hajónk a bíborfátyolba burkolt város kikötője felé tart. Gyorsan öltözködöm s mire kész vagyok, horgonyt vetünk Bariban, Dél-Olaszország egyik jelentős kikötőjében. Jól esik a 36 órai tengeri utazás után ismét száraz földet látni. A fedélzeten egy karfához támaszkodva bámulom a matrózok ügyességét és fürgeségét, melylyel hajónkat a parthoz erősítik. Körülöttem még csendes és kihalt minden, csak két kopott, rongyos, fekete talian gyerekőcsorog a mólón egy rozzant verklivel és szintén őszinte bámulattal nézik a kikötést, elégedetlenül méregetik végig tekintetükkel az óriás hajót s különösen az üres fedélzettel nincsenek megelégedve. Ők persze nem sejtik, hogy a néma kabin-fülkék mennyi szendergő utast rejtenek, kik nem ismerik a közmondást, „ki korán kel, aranyat lel!“

Összerezzenek. A hátam mögött egy erős férfihang szólal meg „Avanti piccoli napolitani vediamo che sapete!“ (Rajta kis napolyiak mutassátok meg mit tudtok!) Hajónk komandansának

hangja ez. Figyelmesebb leszek a két kis napolyira. Egyik tán 13 éves szép fekete göndörhajú igazi napolyi típus, a másik bágyadt arcú, beesett csillogó szemű 11 éves fiúcska.

Egyik merő ellentéte a másiknak. Az idősebbik előlép — nem kereti magát megegyeszer — egy született művész flegmájával és komolyságával. Rozzant kintornájából egy papír csomót vesz elő s kezeit hátra téve ruganyos léptekkel méri végig néhányszor a kintorna előtti tért, figyelve a beteg verkli fájdalmas hangjaira.

Hirtelen megáll. A tekereset felemeli, bal lábára ereszkedik, míg a jobbat kissé előre tartja és e művészi pózban felesendül a legszebb olasz népdal. A kintorna reesegő hangját elnyomja a szép férfi soprán. Annyi érzés, annyi színváltozat e gyermekhangban, hogy egy felnőt művésztől elég volna. A mimika megkapó. Arcizmai egy percig sem nyugosznak. A mit szive-lélke érez ott az arcán, az ajkán és szemében. Az ajkak egy-egy megvetést kifejező mozdulata felülmúlhatatlan. A szemek vad dühe felelmet gerjesztő. Kezeivel hol szívére mutat, hol az égre emeli, mintha onnan várná a megtorlást, a bosszút a hűtlentért, ki szegény szívét megsebezte.

A kintorna elhallgat s a kis napolyi rá sem hederít a tapsviharra, mely a fedélzeten kitér.

Elismerésüket fejezik ki mindazok, kiket édes szendergésükből a kis napolyi hangja csalt a fedélzetre.

A verkli újra kezdi. Az énekes arcán egy le nem írható bájos mosoly vonul át, szemében büszke tekintet ül, midőn az ég szín tengerre mutatva kezdi „Sul mare lucida lastro d'argento“. Miután erősebb hévvel, nagyobb tüsszel csalja a fedélzetre a fáradt utast. Elégedetten néz már fel hozzánk s elhalóan imaszerűen rebegi „Santa Lucia, santa Lucia“. Ő is meg van a hatással vagy tán mással elégedve. A taps és ujrázás ismét kitér. Mindenki elragadtatással bámulja e temperamentumos, született művészt. És újra felhangzik egy népdal, majd egy opera-részlet a cornevillei harangokból, le nem írható előadással.

Ez magával ragadja az egész hallgató közönséget. Vissza fojtott lélekzettel hallgat mindenki. Én még mindig a karfához támaszkodva behunyt szemmel élvezem a ritka koncertet. Egyszer csak hallom, hogy közelemben két férfi-utas azon vitakozik, hallottak-e ők ily előadást az operaházban? Lattak-e ennyi temperamentumot? Mosolygok e tépelődéseken és elgondolom, hogyan láthatnának nálunk ily temperamentumos művészt. Hisz ezeket a természet akadémiaja tanította erre, nem opera mester.

a kinek ahoz vállalkozási kedve van, ha szabad Merkur csarnokába belépnie annak a kaftános embernek, a ki Galiciából egy batyuval jött át a határon, a ki nyelvre, szellem és erkölcsökre nézve idegen e hazában, a kinek egyetlen törekvése, hogy megszédhesse magát, s a bolt révén a nép földjét, házát megkaparíthassa, miért nem volna jogos és megengedett dolog, hogy a községek maguk vegyék kezökbe a fogyasztás szerveit, és szövetkezés útján létesítsék a közvetítő kereskedelem üzleteit.

A kereskedelem versenyében a szövetkezetek épp annyi joggal vehetnek részt, mint az egyes emberek, sőt még több joggal, mert mint fentebb említettük, a szövetkezetek reális és a vevő közönség érdekeinek kedvező üzleti alapra helyezkednek, melyet soha, semmi körülmények között el nem hagyhatnak.

Vakmerőség ennél fogva a fogyasztási szövetkezeteknek háborút üzeni, és a személyes jognak egyenes kigúnyolása az, ha a merkantilisták a közigazgatási közegeknek és az egyházi személyeknek a szövetkezetek élén kifejtett tevékenységét jogosulatlan befolyásnak nevezik, mely ellen ők következetes küzdelmet helyeznek kiállításba.

Hát csak küzdenek, hiszen eddig is küzdöttek, de azért a fogyasztási szövetkezetek terjedését meg nem akadályozhatták. A jelenlegi, merkantil irányú kormány alatt könnyebb a helyzetök, de most is legfeljebb csak azt érhetik el, hogy a kormány a közhatósági közegeket eltiltja a szövetkezeti tevékenységtől, de nem tilthatja el a papokat, nem a tanítókat, nem a birtokosokat, gazdákat, a népnek mindazon vezetőit, a kik értelmiségük és anyagi helyzetüknél fogva a népnek a gazdasági önsegélyhez vezető utat megmutathatják, azon őt irányíthatják és boldoguláshoz segíthetik.

Az intelligenciára nézve nemesebb és

humánusabb, a népre nézve áldásosabb, a hazára nézve fontosabb feladat még nem született az idők folyamán a viszonyok méhéből, mint a minő a szövetkezeti élet ápolása és fejlesztése. A XX. század társadalmának ez lesz a legnevezetesebb és legnagyobb arányú mozgalma. Ha az intelligencia, első sorban a papság, a földbirtokosság, a köztisztviselők, tanítók, a népnek hivatott tanácsadói kezökbe veszik ennek a mozgalomnak vezetését és irányítását, akkor nemcsak kiragadják a népet a gazdasági nyomorúságból, hanem meg is nyerik, magukhoz kötik, a társadalmi rend tisztelésében megtartják.

Nöjjön tehát a nép minden igaz barátjának szívéhez a szövetkezeti ügy, mely annál nagyobb odaadást kíván, minél merészebbek és számosabbak az ellenségei.

F.

Pillantás a „Visszapillantás“-ra.

Tekintetes Szerkesztőség! Becses lapjának mult heti számában a „Visszapillantás“ című cikkben Faschler Ferenc Nyitra városi polgármester urról olyan állítások foglaltatnak, melyeket szó nélkül nem hagyhatok.

Nem vonom kétségbe, hogy tek. Faschler Ferenc polgármester ur szorgalmas, pontos, előzékeny modorú, jó szívé és tapintatos tisztviselő, hanem ezen utóbbi tulajdonsága ellen épen nem régen olyan nagyon vetett, hogy ez által a város lakosságának nagy részében visszatetszést keltett.

A polgármesternek nemcsak az ő hivatalos eljárásai közben, és nemcsak azokon kívül társadalmilag, hanem politikailag is tapintatosnak is kell lennie, mert habár a városi képviselőtestületnek nagy része liberális, azért annak elég tekintélyes része ellenzéki, és ez utóbbit ingerelni és bántani helytelen dolog.

Már maga azon tény is hiba volt, hogy ő vállalkozott a fáklyásmenet alkalmával szónoklatot tartani, mert az ilyenféle szereplés, ilyen csekély alkalmánál egy ilyen város első tisztviselőjéhez nem illik: rangján aluli.

De ha már vállalkozik, hát legalább legyen óvatos és ne mondjon bombastokat, a melyeknek velejök nincsen, s a melyek még nem is a tapintat rovására esnek.

meg egyre tart. Egyik sem engedi a maga jogát, de a szemes tolvaj kezdi tán megbánni bűnét, mert a sok víz és kez már elkefélti arcát. Egyszer csak egy lira hull nagy lármával a mólóra. No hisz ugrik a két nápolyi is s egyik a másik felé lökve, siet kikapaszkodni a mólóra. A menőgondolatra általános a fellelegzés és példakövetés. Megkezdődik a pénzhullás. Mohón kapkod most már mind a három s elnézik, hogy a tolvaj is szedi a centimeket, közben-közben nógatva jaszul bennünket, hogy még dobjunk. De a mi erszényünk nem körmőci bánya s midőn megszűnt a centim hullás, összeül a három bőrig vizes talián gyerek és megosztzkodnak a keserves keresményen.

Majd újra darál a kintorna és mig a vizes ruhák a mólón kiterítve száradnak, énekel a három gyerek. De már mintha nem volna oly szép, oly elragadó az ének.

A ruha megszáradt, a zsebük telve, mi közzük most már az atasok szórakoztatásához. Felveszik a rozzant kintornát és hamis szemmel, pajzán mosolylyal egy indulókuplét énekelve: „No, amico como va?“ magára hagyják a már népesedő kikötőt.

En pedig soká törtém rajt a fejem, hogy ellenségek vagy barátok voltak-e a kis taliánok.

Pozsgay Margit.

A fáklyásmeneti szónoklatban agyondicsérte az új főispánt a szokásos hízégek kifejezésekkel, s hogy ezekben is túlzott, hát az még csak hagyján, de hogy azután még a következőket is mondotta:

„Ma e városra is mélt. főispánságával egy boldogabb ujkor hajnalát látjuk hasadni, mivel polgárai át vannak hatva annak biztos tudatától, hogy mélt. magas állásával járó minden nemes eszközt föl fog használni, hogy e város kulturális és közzgazdasági viszonyait fejlessze“ stb.

Ez már határozottan helytelen volt. Helytelen azért, mert a boldogabb hajnal hasadásának semmiféle alapja nincsen. Thuróczy Vilmos az előtt 11 éven át volt itt főispán, s ezen idő alatt elég alkalma lehetett a város boldogabb hajnalának kihasadásán fáradni, de biz ez nem történt meg, és a város nemcsak benn maradt, hanem még jobban belemerült a kulturális és közzgazdasági sötétségbe. — A mi kis világosság derült, az nem az ő főispánsága által, hanem annak dacára történt.

Azután mit vétett a város érdekei ellen dr. Kramolin Victor az ő 2 évi főispánsága alatt?

S elfelejtette már a polgármester ur, hogy a honvédlaktanyának, a mentelepnek és az igazságügyi palotának elhelyezési és pénzügyi csapásai nemcsak Thuróczynek főispánsága alatt, hanem az ő közreműködése, sőt részben makacs elfogultsága mellett sujtották a várost, és évtizedeken át nehezdednek reá? Sok tekintetben akadályozzák pénzügyi szempontból rendezését és építkezési szempontból fejlődését!?

Elfelejtette már polgármester ur, hogy Thuróczy Vilmosnak nem volt egyetlen kárhóztató szava akkor, a midőn a gr. Zichy-féle választásoknál városunk legelőkelőbb polgáraival úgy bántak a liberális párt vezéremberei, mintha azok valóságos csirkefogók lettek volna? Sőt mi több, Thuróczy főispán éppen azokkal barátkozott legjobban?

Az ilyen dolgokat a város polgármesterének nem szabad elfelejteni, és nem szabad azoknak elkövetőjét agyba-főbe dicsérni akkor, a mikor a polgárság nagy része még mostanáig sem szűnt meg a volt főispánra nehezeltelni.

Látni kell a városi polgármesternek azt is, hogy miként ez a „Visszapillantás“ című cikkben mondatik, az „ismert jómadarak már fészkelődni kezdtek“, és ha népszerűségét nem akarja elveszíteni, kerülnie kell annak látszatát, hogy azért dicséri a jó madarak etetőjét, mert attól fél, hogy azok majd őt is fölfalják. Adó-szó.

Levelezés.

Papradnó, 1904. január 61.

T. Szerkesztő úr!

A „Vágvölgyi Lap“ f. évi 2-ik számában „A panszlávizmus apostolai“ című vezércikkben egy felmerült esetet közöl, melyből azt a következtetést vonja le, hogy Amerikából hazajött híveim a panszlávizmus apostolai.

Miután azt látom, hogy a „Vágvölgyi Lap“ levelezője nem ismeri, vagy legalább nem közölte a valódi tényállást, kénytelen vagyok a következőket megjegyezni.

A levelező azt akarja mondani, hogy Bronyistye filiálisban végzett temetésről hazamenet két nemrég Amerikából hazakerült hívóm kántorrommal folytatott magyar beszédem miatt megromlott, a magyarokra panaszkodtak, káromkodtak, hogy a tótokat elnyomják, ki akarják őket irtani, mivel az iskolában magyar nyelven tanítunk, s hogy a papradnói szövetkezetet meg fogják bukztatni, mert magyar szellemben működik, magyarul beszélő üzletvezetőt tart.

Hat eddig — sajnos — a levelezőnek igaza van.

Tény, hogy hangos volt a szóváltás, mivel a megszólás után rögtön rendre utasítottam a bepityizált, bátor amerikaiakat, s keményen megmagyaraztam, hogyhát nem vagyunk Oroszországban, hanem Magyarországon, mely edes hazánk, mely minket nevel és kenyeret ad.

Természetes, hogy az amerikaiak nem tet-

szésüket fejezték, ki de a törvény szigorára való hivatkozásra meglapultak és eltávoztak, a nélkül azonban, hogy veréssel fenyegettek volna, mint a "Vágvölgyi Lap" helyeténél megjegyzi.

Annyi tény, hogy több Amerikából hazajött hívóm mindennek ellensége, a mi magyar. Amióta pedig az iskolában magyar tanítás van, s a fogyasztási szövetkezet boltjában magyarul beszélő üzletvezetőt tartunk, több esetben kifejezést adtak nem tetszésüknek magyar ellenes érzelmüknek.

Ennek oka azonban nagyrészt — legalább minálunk — a zsidó liberális izgatás, fogás a fogyasztási szövetkezet ellen, mely a zsidóknak szemében nagy szállka kezdettől fogva.

Mikor először volt szó fogyasztási szövetkezetéről, négyezer koronával akartak megvesztegetni, hogy a szövetkezet megalakításától, vagy legalább vezetésétől elállják. Mikor ez nem használt, nyilatkoztak, hogy leölnék, vagy leszűrnék, ha a szövetkezet létesül. A szövetkezet azonban minden zsidó fenyegetés dacára rövid időn belül szerencsésen megalakult, sőt mi több 11 ezer koronán gyönyörű szövetkezeti házat is épített s megkezdte áldásos működését.

A zsidók nem lőttek le ugyan, hanem a fősztolgabirónál panaszt emeltek, hogy a szövetkezeti boltban panszlávizmust terjesztenek. A fősztolgabiró felült a zsidóknak és felszólította a helybeli körjegyzőt, hogy mint panszlávizmus embert, engem figyelemmel kísérjen és működéséről időről-időre jelentést tegyen. A zsandárokat is kiküldte feltűnően gyakori szemlére boltunkba.

Rettenetesen beszantott a dolog, mert katolikus pap és születéseire nézve nyitramegyei német ember vagyok; ezekről pedig orosz érzelmeket feltételezni, soha senki fiának eszébe nem jutott, mert mindig jó hazafiak voltak és azok jelenleg most is egy szálig.

Hogy a zsidókat és a nekik könnyen hívó fősztolgabirót megcáfoljam, iskolámban elrendeltem a magyar tanítást, a szövetkezeti boltba pedig a magyar nyelvet jól beszélő kiszolgált huzsár gyereket szerződtettem, kivel csakis magyarul beszéltek, s ki az intelligenciát csakis magyarul köszönti és kiszolgálja.

A zsidók vesztve látván a esatát, újabb fortélyhoz folyamodtak; tudniillik a tagok előtt hűtlen kezelésről vádolták az igazgatóságot.

E gonosz meggyanúsítás ellen maga a „Hangya” védte meg az igazgatóságot, midőn a felévi vizsgálatra június 27-én kelt leiratban ezeket írja: „Ellenőrünk jelentéséből megelégedéssel tapasztaljuk, hogy a szövetkezet szépen fejlődik, s gondos vezetés alatt áll, a miért is elismerésünket kifejezzük a tek. Igazgatóságnak stb.” — Mult évi december 13—16. között felvett leltáránál pedig a központi ellenőr szövetkezetünket a legjobb rendben találta s a mérleg megállapítása után határozottan konstatálta, hogy a Papradnó és Videke fogyasztási szövetkezet az országban a legjobb szövetkezet, a mennyiben már december 13-ig a legnagyobb megszorítás mellett is 2700 kor. tiszta nyereséget produkált, mihez hasonló eset a Hangyával összeköttetésben levő 400 fogyasztási szövetkezet egyikénél sem található, mi — úgymond — csak rendkívül szorgalmas és lelkiismeretes ügyvezetés mellett volt elérhető.

A központi ellenőrnek ezen az egész papradnói völgyben és Vág-Besztercén elterjesztett állítása bombaként hatott a zsidókra, kik fejvesztett futkosnak, tanácskoznak, hogy már most mittevők legyenek a fogyasztási szövetkezettel szemben, melyet a rettenetes konkurrenciával (pl. a lisztet végig olcsóbban adták 2 koronával zsákját, mint a szövetkezet a legkisebb haszon mellett adhatta) megakarták buktatni!

Nunc venio ad fortissimum! A zsidóknak már most csak egyetlen egy sikeresnek ígérkező fejevőjük maradt a szövetkezet ellen, s melyet, mitsem törődve azzal, hogy önmaguknak ellent mondanak, sietve megragadtak. Ugyanis az Amerikából panszláv eszmékkel megrakottan hazajött embereket imígyen izgatják: „Látjátok emberek, hogy a plebános és a szövetkezet nagy ellenségek, kiirt titeket, nyelveteket már elvitte, gyermekeiteknek nem szabad már egy tót szót sem szólni az iskolában, sőt már az Istent sem szabad tót nyelven imádniok” stb. stb.

Ezek megtörtént dolgok, melyek után a „Vágvölgyi Lap” is megerítheti, miért szóltak meg bronyisytvei hiveim magyar beszédem miatt azok a „jámbor totók”, kik felszólításomra 4000 koronán fölül küldtek Amerikából templomom teljes restaurálására.

Ebből pedig arra a konkluzióra jutunk, hogy minálunk nem az Amerikából hazajött emberek a

panszlávizmus terjesztői, hanem izgatók a zsidók, kik ily módon a fogyasztási szövetkezetet akarják meggyöngyíteni, megbuktatni; hogy célt érnek-e az emittettek után — Tamás vagyok benne.

Mendl Ignác,
a fogyaszt. szövetkezet ügyvezető igazgatója.

A nyitramegyei nemzetiségi bűnpör.

Az igazságügyi palota esküszéki tárgyaló termében nagyszámú halgatóság részvétele mellett igen érdekes tárgyalás folyik.

A tárgyalás 20-án 9 órakor vette kezdetét. Elnök: Mazóly Antal kir. táblai bíró; szavazóbírók: Tejfalussy Béla dr. és Linkszt István törvényszéki bírók. A vádló Chudovszky Géza dr., kinek alkalmi volt már hasonló esetben ismételt szerepelni.

A vádlott Veszolovszky Ferenc, a szenici kerület képviselője, egyszersmind nagyszombati ügyvéd; védője Fajnor István dr.

A vád alapját Matulay Vilmos, Zsilinszky Cyprián, Vámos József, Pucolló István állami tanítók egybehangzó vallomása képezi, a melyet több tanu is erősít, s a melynek alapján a képviselőház felfüggesztette a vádlott mentelmi jogát.

A vádlott a vádirat felolvasása után kihallgatva lón. Büntetlen előéletű, a nagyszombati takarékpénztár vezérigazgatója, máskülönbben ügyvéd és országgyűlési képviselő.

Tót nemzetiségűnek mondja magát, de visszautasítja a vádat, a melynek értelmében ő Aszón és Korlátkón tartott beszédével izgatotta a népet a magyar állam ellen. Azt állítja, hogy programbeszédjében szolt a helyesebb adómegosztás, s a progresszív adókról, szolt arról is, hogy a magyar állami tisztviselők, a kik tót vidéken nyerneek alkalmazást, tanulják meg jól a tót nyelvet, de határozottan visszautasítja a vádat, hogy ő a tót nyelvnek közigazgatási nyelvül való behozatalát követelte, vagy hogy a népet illyennel ámitotta, vagy illyenre izgatva volna. Különbön is, — így fejezte be beszédét — „a vádelevél egy szava sem igaz”.

Miután még pár kérdést intézett hozzá az elnök, Vámos József korlátkői tanító tett vallomást. A tanu megerősíti előbbi vallomását és elmondja mindazt, a mire még emlékszik. Állítása szerint a vádlott a tót nyelv behozatalát ígérte s hangoztatta, hogy ezentúl az adókönyvesek, idézések, iratok tót nyelven lesznek kiállítva, s a tanítás nyelve is tót lesz. Hogy csak azokat a törvényeket érvényesítik, a melyek a népet nyúzzák, míg a nép javát előmozdítják mellőzik. A kir. törvényszék elrendeli erre a tanu megesketését, de a védő fölebbezést jelent be.

Hasonlóképpen vallott Pucolló István volt korlátkői tanító, hozzátéve még, hogy Veszolovszky azt is mondta, hogy nem kell félni már a fősztól, alispántól, s a szolgabíráktól.

Erre Vallus István korlátkői bíró tett vallomást. Szerinte a nép nagyon ingerült volt a beszéd után, a liberális párt zászlóit széttepte, mert azt hitte, hogy Veszolovszky néppárti. Panszlávra nem szavaztak volna, ha tudták volna, hogy Veszolovszky az.

Ugyanígy nyilatkozott Holloska István, hozzátéve, hogy kieszközli a tót közigazgatási nyelvet.

A törvényszék elrendeli a tanuk megesketését, de a védő felfolyamodik ez ellen.

22-én folytatták a tárgyalást. Matulay Vilmos aszóni állami tanító szerint, Veszolovszky azt állította, hogy több pap biztatására lépett fel tót nemzetiségi programmal. Vallotta, hogy Veszolovszky „esászár”-ról beszélt király helyett, továbbá, hogy kieszközli, hogy a régi tót gimnáziumok ismét tót kezekbe kerüljenek. Szóval háborgásba hozta a kedélyeket, mire a suhancok „Vesszenek a magyarok” kiabálása közben azokat bántalmazták. A magyar iskolai könyveket elégették, tót füzeteket, nyomtatványokat terjesztettek, s mindenkit izgatott, úgy hogy életveszélyes volt egy magyar érzelműnek házán kívül tartózkodnia.

A vallatás közben egy tót lap érkezett meg a kir. bírósághoz címezve. Az elnök megmutatta e lapot, a mely nyilván a törvényszék megfélemlítését célozza. További eljárás véget az az ügyészhez tétetett át, s Chudovszky Géza dr. kijelenti, hogy a nyomozást elrendeli.

Zsilinszky Cyprián állami tanító ugyanegyértelműleg vallott Matulayval.

Erre egy igen érdekes tanu jött be: Sássák János aszóni földműves, a ki előrehaladott kora dacára szépen, érthetően, összefüggőleg beszélt, szemüveg nélkül olvastat és igen jól hallotta a hozzáintézet kérdéseket. E tanu a beszéd utáni helyzetet vázolta.

A délutáni tárgyaláson Chudovszky Géza dr. ügyész vitázott Fajnor István dr. védővel. A védő ugyanis nem akarta elfogadni a kir. törvényszék elfogadta a tanut. Minthogy pedig a kir. törvényszék elfogadta a tanukat, a védő ez eljárás ellen felfolyamodást jelentett be.

A délután folyamán még Zlocha Tivadár közzgám és Siegnér Bernát tanukat hallgatták ki és ezek egy értelműleg vallnak az előbbiekkkel.

Az esketést, minthogy semmi törvényes ok nem mutatkozik, elrendeli a kir. törvényszék, de a védő fölebbezést jelentett be.

22-én reggel a tárgyalás Száde Lajos dr. szenici járási fősztolgabiró kihallgatásával kezdődött meg. A tanu az ottani viszonyokat vázolta a beszéd után:

„Nagy izgatottság, nyugtalanság, a végső határokat érő mozgalom volt észlelhető, a mely szláv nemzetiségű irányzattal volt telve. A közbiztonság nagyítás nélkül veszélyes jellegű öltött, s a szabadelvű párt hívei vesélyeztetve voltak, pl. Jabloniceon palam et publice fenyegették azt, aki liberális, vagy aki magyarra szavaz.” Vallomása szerint tetlegesség is történt, mint pl. Lócon, hol a liberális párt egy-két tagja nem mert a rendes úton távozni, hanem a pajták alá kerültek, s ott is elverték őket. Az ügyész kérdésére, hogy mért nyomozta ezt az esetet, azt feleli, hogy 1. mert nem volt eleinte tisztában, hogy mi van a dologban, hogy ki vetette el a

viszály magvát; 2. mert ő későbbben államellenes mozgalmat látott benne. Vallomásából kitűnik, hogy a szenici kerületben kétféle tót párt van: az egyik határozottan bevallja tót jellegét, a másik a nemzeti párt leplebe burkolózik. Folytatja, hogy ő kötelességéhez híven esítította a népet, mert „a lakosság közt nemcsak elterjedt, hanem már meg is érlelődött, hogy most minden tót lesz, így a hivatalok nyelve” stb.

Erre a vádlott nyilatkozatot nyújt be, a mely Száde Lajos dr. iránta viselt ellenséges érzelméről tanuságul szolgáljon. Az elnök nem tekintti ezt közokiratnak, de azért a periratokhoz esatolja. Az ügyész erre kéri a megeskedtetést, de a védő ellenzi, okul hozván fel, hogy közhivatalnok, s a vádlottnak politikai ellentele. De az ügyész felszólalására a törvényszék elrendeli az esküt. A védő fölebbez.

Ezután Hencz János jablonici körjegyző adta elő vallomását. A beszédre vonatkozólag ugyanazt mondja mint a fentebb emített tanítók. A nép hangulatára vonatkozólag lényegében úgy vall, mint Száde Lajos dr. és hozzá teszi, hogy a nép nem akarta elfogadni a hatósági iratokat, mert azok magyar nyelven voltak kiállítva.

Megjegyezik e vallomással Bartoszevich Jenő korlátkői községi jegyző tanusága. Ő neki, mint a község jegyzőjének bejelenté a kántor, hogy a szülők tisztán tót tanítást kívánnak, sőt az egyik ember haragjában elégette a magyar könyvet. A tanács elrendeli az esküt, s a védő nem ellenzi.

Klein Ferenc dojcai körjegyző azt állítja, hogy a képviselő-jelölt beszéde okozta az izgatottságot, továbbá, hogy „a panszlávizmus melegágya Dojcs”.

Erre Marczell Árpád hókai körjegyző lépett be tanuként. Szerinte „a nép a beszéd után izgatott volt, s minden embert, a ki magyar, ellenségének tekintett”.

Fajnor Dusan edcsói ev. segédlelkész tagadja, hogy a vádlott lázító kifejezéseket használt, továbbá, hogy a nép izgatott lett volna. Kiemeli, hogy a vádlott ő Felsőgeről szolt, a ki a tiszta s erőszak nélküli választásokat elrendeli. Hogy a képviselő-jelölt a nép érdekét viselte szíven, s nem a saját hasznát, s azért megígérte, hogy erősen fog működni, hogy az adózás ne legyen annyira terhes a népre. A tanu szerint a vádlott azt is mondta, hogy a tót nyelvet tudnia kell minden hivatalnoknak, s hogy a népek „érthető, tót nyelven” kell minden irást kiadni. Erre az elnök megjegyzi: „hát a magyar nem érthető nyelv?”

Fajnor Dusan vallomás tétele után szembesítették Matulay Vilmos és Zsilinszky Cyprián áll. tanítókkal, de ő megmaradt állítása mellett. A kir. törvényszék a tanu megesketését elrendeli, minthogy nincs kizárva, hogy vallomása jóhiszeműségről történt.

Horvát Ciril dr. ügyvéd a vádlottat elkísérte körútjában és jelen volt Korlátkón és Aszónon a beszéd alatt. Lényegében ugyanazt állította és ugyanazt tagadta a mit az előtte szoltó Fajnor Dusan tanu.

Horvát Ciril dr. ügyvédet ekkor szembesítették Pucolló Istvánnal, utánna Vámos Józseffel, de ő megmaradt állítása mellett. Később Matulay Vilmost és Zsilinszky Cypriánt állították vele szembe, de ő tagadta ezek állításának hitelességét. Az ügyész kimutatja, hogy a tanu a szenici „Tátra-bank” ügyésze, s ez a bank különféle izgalmak okozója hazafiatlan tót lapok terjesztője. A tanács elrendeli a bizonyító eskü letételét.

23-án délelőtt két tanut hallgatott ki a kir. törvényszék: Jurovati István korlátkői kézművest és Szaszák Józsefet. Mindkettő mentő tanu. Az első tagadja, hogy a nép izgatott lett volna a beszéd után, hogy a vádlott beszédjében oly törvényeket emített, a melyek „a népet nyúzzák”, továbbá határozottan tagadja, hogy a nép a magyar tanítást kívánta. A tanut szembesítették Vámos József és Pucolló István tanukkal, de ő határozottan tagad. Az ügyész kéri, hogy ne engedjék meg a tanu megeskedtetését, mert az figyelmenl volt Veszolovszky képviselő beszédjénél, továbbá, mert első vallomása a mostanival ellenkezik. A tanács elrendeli az esküt, de a vádló felfolyamodást jelent be.

Utánna Szaszák József mondotta el mindazt, a mire még emlékezett. Szerinte a vádlott szolt a tiszta választásokról, a kath. autonomiáról, s hogy a hatósági iratok a magyar mellett tótul is állitassanak ki. Erre a tanut szembesítik a vádlottal, mire Szaszák azt állítja, hogy bizony tisztán nem emlékszik arra, mert régen volt már az. De azt már határozottan tagadja, hogy a jelölt szolt a nemzetiségi törvényről, a gimnáziumok tót kézbe való visszahelyezéséről, s a tót nyelv hivatalos nyelvülvételéről, s szóval a vád alapját tagadja. Szaszák határozottan állítja, hogy a nép csendes volt, verekedés, zászlószórtórdelés nem történt s hogy nem volt bántódása a liberális pártnak. Vallomása szerint Frideczky, illetve Horák rom. kath. lelkész beszéde okozta az izgatottságot, mert az utóbbi Veszolovszky képviselőjelöltet „istentagadónak” nevezte. Ezt az állítást Zlocha Tivadár, a kit szembesítettek vele, tagadja. Majd Matulay Józseffel utóbb Zsilinszky Cypriánnal külön-külön szembesítik, de ő tagadja, hogy az utóbbiak által felhozott izgatató kifejezéseket a vádlott használta volna. Erre az ügyész kéri a tanu esketésének mellőzését, mert az függőben van a „Tátra-bank”-tól, továbbá mert a tanu mostani és a korábbi vallomása közt lényeges különbség van. Ekkor erős polemia fejlődött ki az ügyész s a védő közt, s mindkét részlől kissé hevesen és erősen támadtak. De a tanács az ügyész okadatolását helyesnek tartván, nem bocsátja a tanut az eskühöz. A védő fölebbez. Végül esküt tett ifjú Fajnor Dusan tanu, a ki szabadságot kapott, hogy utánna nézzen lelkészi teendőinek.

Ujdonságok.

Egyházmegyei hir. Spanyár István nezslussai káplán, hasonmínőségben Rakovára helyeztetett át.

Kinevezés. Gyuresek Mária okl. ovónó a saági állami elemi iskolához tanítónevű kinevezetett. — Szabó Béla, nyitrai foghőzfelügyelő, törvényszéki irodatisztnak lett kinevezve.

Dr. Kramolin Viktor, Nyitravármegye volt főispánja, f. hó 22-én Nyitrára érkezett. Ő méltósága ki visszalépése óta sógoránál, Rudnay Alajos bajmóci prépostnál tartózkodik, tudtunkkal most először volt Nyitrán lemondása után és itteni több ismerősénél tett látogatást. Dr. Kramolin Vietornak, ahol csak megfordult, alkalma volt meggyőződnie, hogy mindenütt a legnagyobb tisztelettel és rokonszenvvel fogadták, mely lehetőleg még fokozódott is lemondása után.

Halálozás. Ladeckzy János, dubodjeli (Trencsén m.) kántortanító, ki a tanúgy terén 47 évig működött, a halotti szentségek ájtatos felvétele után, f. hó 17-én 74 éves korában meghalt. — Chwalibogowski Stanislaw, lovag Chwalibogowski Sándor, csasztkői nagybirtokos édesanyja jan. 16-án elhunyt. Tetemeit a csejthei r. kath. templomban történt beszentelés után Krakóba szállították családi sírboltba. — Nyugodjanak békeben!

Távozó kir. ügyész. Chudovszky Géza dr. nyitrai kir. ügyész, mint halljuk, a legközelebbi napokban áthelyeztetik Trencsénbe. Chudovszky uról azt tartja a fáma, hogy ő a Thuróczy aerának első áldozata. — Helyébe ugy reszesgetik dr. Brandisz Pál trencsényi kir. ügyész fog kinevezetn. Dr Brandisz ur alügyész korából kedvelt alakja a nyitrai társadalomnak, ki fellépésében a milyen szerény éppoly komoly s alapos jogi képzettséggel bír, s városunk intelligens köreiben a legnagyobb rokonszenvvel találkozok. Dr. Brandisz ügyész, fia Brandisz Mihály mérnöknek, volt szkaecányi káptalani gazdatisztnak.

Zerdahelyi Adolf †. Egy alak a régi világból, nyitra-szerdakelyi Zerdahelyi Adolf, nyugalmazott törvényszéki bíró s 1875-77-ig Nyitraváros volt polgármestere hunyta be örökre szeméit e hó 22-én életének 87. évében Nyitrán. Tagja volt egykor a megyei törvényszék nyitrai részének és ifjabb éveiben jelentős szerepet játszott a megyében. Tagja volt a nyitrai kath. körnek s míg lábai bírták szorgalmasan eljárógatott oda. A régi becsületes világnak mindinkább ritkuló egységeinek egyike szállott vele sirba. Temetése nagy részvéttel ma, szombaton délután ment végbe, mely után hült tetemeit a zerdahelyi családi sírboltba szállították. A családon kívül a Nyitrai Takarekpénztár is adott ki gyászjelentést. Béke poraira!

A főispán fogadó napja. A közönség érdekében közöljük, hogy a főispán, ki a vármegyeházán levő lakását egyelőre nem foglalja el, hetenként kétszer és pedig kedden és pénteken, mindenkor d. e. 11 órakor a vármegyeházán levő hivatalos helyiségében fogad.

A kath. kör. f. é. február 6-án hangversenyt rendez, változatos műsorral. A meghívókat a kör tagjai e napokban veszik kézhez.

Törvényszéki csarnok. Három évvel ezelőtt nagy port vert ama bűnpör, mely dr. Bienenstock Ignác nyitrai orvos és Faith Zsigmond nyitrai banktisztviselő bűnyüvével foglalkozott. A törvényszéki terem mindennap zsufolásig megtelt, s a hallgató közönség nagy meglepetésére, a nyitrai törvényszék a vadlottakat felmentette. Három évig húzódott ez ügy, míg nem a múlt héten újra tárgyalásra került a pozsonyi kir. táblánál, mely Faith Zsigmondot hét hónapi, dr. Bienenstock Ignácot pedig három hónapi börtönrre ítélte. Az elítéltek semmiségi panaszt nyújtottak be. — Az eset előzményei a következőkben vannak előadva a „Nyitramegyei Szemle” 1901. febr. 3. és 10. számaiban: Vályi Lajos kir. bír. végrehajtó biztosította életet elhalálozásra és baleset ellen egy budapesti biztosító vállalatnál, melynek Nyitrán képviselője Faith Zsigmond. Vályi Lajos végrehajtó ur egy darabig fizette is a járulékot, de később megunt a dolgot és abahagyta. Ez történt ezelőtt mintegy 3½ évvel. Egyszerre 1901. január 19-én levelet kap a budapesti intézettől, hogy a biztosítási ívet küldje vissza. Vályi ur nem törődött a dologgal, de felütést keltett, hogy ugyanakkor megjelent Faith Zsigmond nevezett tisztviselő Vályinál és a budapesti levél után kérdézősködött, melyet átakart venni, hogy „megírja reá a választ.” Vályi Lajos nem lévén akkor otthon, neje a levél kiadását

megtagadta — Kisült azután, mondja a fáma, hogy Vályinak életbiztosítási tartozását tovább is fizették, sőt nemcsak ez, mert ez nem volt volna bűn, de hogy Vályi Lajosról bizonyítványt állítottak ki, hogy baleset érte, s ezen a címen dr. Bienenstock Ignác nyitrai orvos bizonyítványt állított ki, hogy a baleset következtében 35 látogatást tett nála. S ezen a címen dec hóban összesen 105 forintnyi járulékot fizettek ki Faith Zsigmondnak. — Vályi kijelentette, hogy ő beteg nem volt, dr. Bienenstock nála legalább két év óta meg nem fordult, s a baleset elleni prēmiumot dr. Bienenstock orvosi bizonyítványa alapján mégis kifizették. Vályi az esetet feljelentette a budapesti biztosító társulatnál, mely jan. 28-án Nyitrára küldötte Ordódy Géza, biztosítási felügyelőt. A felügyelő két napot töltött itt s kihallgatta Vályit s ekkor súlt ki, hogy dacára annak, hogy Vályi már rég nem fizeti a tagsági díjat, ennél fogva mindeu igénye a biztosító társulattal szemben megszünt, a társulat mégis fizette az ő betegségeinek címe alatt Faith Zs. tisztviselőnek a betegségi járulékot, melyből Vályi egyébként egy krajcárt sem látott. Vályi ur kijelenti, hogy azon időben, melyben dr. Bienenstock Ignác őt, mint — állítólag — beteget kezelte (1900. dec. 1-től 1901. jan. 5-éig) ő teljesen egészséges volt, könyveivel tudja igazolni, hogy részint hivatalában a községekből kint járt, részint pedig nejevel távol volt Nyitráról. Tehát a betegségére vonatkozó bizonyítvány nem lehet más, mint valótlan állítás. Neki évek óta dr. Bienenstock Ignác nem volt kezelő orvosa, hanem dr. Pivinger. — Ezeket hoztuk annak idején szórul-szóra, most csak azt jegyezzük meg, hogy a kir. tábla ítélete azért különbözik a nyitrai törvényszékétől, mert az előbbi bíróság azon állásponton helyezkedett, hogy Faith a biztosító intézetnek hivatalnokja volt.

Hivatalvesztésre ítélt végrehajtó. Szkladányi József, volt nyitrai, jelenleg pedig szenici járásbírósi végrehajtót a nyitrai törvényszék fegyelmi tanácsa f. hó 21-én hivatalvesztésre ítélte.

Felolvasás a nyitrai kath. kőművesek egyesületében. E hó 17-én Horváth József kir. törvényszéki bíró másfél órán át szabad előadást tartott a magyar törvénykezelésről a nyitrai kath. kőművesek egyesületének helyiségében. A tagok nagy számmal, s mindvégig éber figyelemmel hallgatták az érdekes, s ismeretterjesztő előadást. Jeszenszky Alajos apátkanonok elnök és Belák József karkáplán, ügyvivő alelnök, a kik az előadást mindvégig hallgatták s az egyesület többi előjárói is megköszönték az előadó szives fáradozását, a ki megjegyezte, hogy vajmi üdvös volna, ha nemcsak az iparosok, hanem a földművesek kioktatásán és ismereteik terjesztésén minél több magas szakképzettségű férfi fáradoznék.

Ünnepély az érsekújvári Flenger-intézetben. Az érsekújvári polg. leányiskola, mely a vidéken általános érdeklődés és rokonszenvnek örvend, Fabian János apát-plebános névünnepe alkalmából január hó 26-án és 27-én este 5 órakor kegyeletes ünnepséget rendez. Belépődíj: személyenkint 1 kor., mely összeg a Flenger-alap javára fordítatik. Színe kerül január 26-án: „Toggenburgi Ida gróne.” Színmű 5 felvonásban, és „A megbabonázott level” Vigjáték egy felvonásban. Január 26-én. Toggenburgi Ida gróne és „A kis makrancos.” Vigjáték négy felvonásban.

Farsangi naptár. Az érsekújvári „Vörös Kereszt Egylet” január hó 30-án hangversenyyel egybekötött zártkörű táncestet rendez. Belépő díj személyenkint 4 korona. Kezdeté esti 8 órakor. Műsor. Elnöki megnyitó. Mondja: Conlegner Károlyné úrnő. „Jubel-Ouverture” Weber-től. Zongorán előadják: Jámber Gezáné úrnő és Kőszeghy Margit úrleány. „Földön ez a menyország”. Éneklők: Práznovszky Istvánné úrnő és Novotny Henrik úr. Zongorán kiseri: Conlegner József úr. „Rapsodie Hongroise”. Zongorán előadja: Schneider Lajosné úrnő. „A kék harisnyás”. Tréfa egy felvonásban. Előadják: Singer Leoné úrnő és Kurzweil Gyula úr. „Ne sirj anyám”. Éneklők: G. Welisch Ella úrleány. Zongorán kiseri: Dubrovay János úr. Bach: „Air”. Wieniawski: Danse polonaise. Schumann: Traumerei. Hegedű szóló. Előadja: Geider Bela úr. „A kaland”. Monolog. Előadja: Schwitzer Vilma úrleány. Beethoven zongora Quartett Előadják: G. Welisch Ella úrleány, Geider Geza, Dubrovay János és Geider Bela urak. Chopin: „Polonaise”. Zongorán előadja: Conlegner József úr. — A negyedik katolikus kör a negyedik kath. iskola két új tanterme felszentelésének emlékére január hó 24-én a kör helyiségében jótékony célú táncmulatságot rendez. — A nyitrai könyvnyomdászok szakegyesülete február hó 6-án saját könyvtára alapja javára a szigeti vendég-

ben zártkörű táncvigalmat rendez. Belépti-díj: 1 korona, családjegye 3 korona, kezdete este 8 órakor. — A privigyei kath. legényegyesület január hó 31-én zártkörű táncmulatságot rendez. Kezdeté este 7 órakor. — A vörös-kereszt egyesület holicsei fiókja január hó 30-án Holicson az olvasókör helyiségében saját pénztára javára zártkörű táncestet rendez. Kezdeté 9 órakor. Belépő-jegy: Családjegye 5 korona, személyjegye 2 kor., karzat 2 korona.

Osztrócluczky Géza, Trencsén megye főispánja, részt vett e héten a nyitrai püspökség mocsonoki vadászatán, melyre több vidéki és fővárosi notabilitás volt hivatalos. Ő mlga azután Erdélyi Sándor volt magyar igazságügyminiszterrel és baáni képviselővel, látogatásra jelentkezett Mihálik József, nyitrai kanonok urnál, de Erdélyi időközben megbetegedett, s így a trencsényi főispán egyedül ékezett Nyitrára. Mihálik apát kanonok ur Osztrócluczky tiszteletére szerdán díszebédet adott, melyre hivatalosok voltak: Sándor Géza, trvszéki elnök, Mazóly kir. táblai bíró, alispán, Horváth és Palásti tvszéki bírák, Majthényi főszolgabíró, Ocskay László és Clair Vilmos; este pedig Sándor Géza, Chudovszky kir. ügyész Majthényi és Horváth bíró. — Osztrócluczky főispánra több felköszöntő mondatott. A fiatal megyefőnök, kit többen most először láttak itt Nyitrán élénk szellemű ember, mely tűzű szemekkel egy kameára is alkalmas finom arcú. Társalgása kerekded, s oly szabatos mintha szerződést fogalmazna előadásával. Lekötelező modora miatt egyike azon főispánoknak, kikkel szemben a legnagyobb óvatosságra van szükségük trencsénmegyei néppárti elvbarátainknak. Osztrócluczky főispán még látogatást tett a püspök urnál s másnap Budapestre utazott.

Tanítóválasztás. A lemondás utján megüresedett farkasdi r. k. iskolához 12 pályázó közül vasárnap Kaszaba Kornél lett beválasztva.

Műkedvelő előadás. A negyedik ev. ref. énekkar jan. 24-én jótékony célú hangversenyyel egybekötött műkedvelő előadást rendez az újonnan épült tanteremben. Kezdeté este 7 órakor. 1 kor. 20 fill. belépődíj mellett. Műsor: 1. Király, hymnus. 2. Tót táncmester monolog. 3. Népdal. 4. A cigány, szavalt. 5. Ha megfogom az ördögöt. 6. Ügyetlen ember. 7. Bortal. 8. A fuzsitus muzsikus. 9. A lengyel hymnus. Ezt követi a „Német vitézség”, vigjáték 1 felvonásban. — A negyedik r. k. iskolában az időben szintén bál lesz.

Új oltáregyletek a vidéken. Annak az örvendetesen fejlődő hitéletnek, melynek a nyitrai egyházmegyében nap-nap után tanui vagyunk, újabb kivirágzásairól adhatunk hírt a chi-noráni és szeleci oltáregyletek megalakulásában. Chi-noránban Wohland Ignác plebános 510 taggal, Szeleceen Brestyenzsky Dező h. plebános 31 taggal alapította meg az egyletet. Az új fiókok a nyitrai anyaegyletthez csatlakoztak, melyhez most már 57 vidéki egylet tartozik.

Nyitrai színház. Nyitrán a színi szezon febr. 4-én kezdődik és 40 előadásra kapott engedélyt az igazgató Mezei Gyula. Az előadások heftón is fognak tartatni, de e napon új darabok előadása nincs megengedve. Markhot Gyula lemondván a színházi intendans tiszteről, helyébe Tombor Kornél lön megválasztva.

Beszámoló Bánkeszin. Az érsekújvári kerület agilis néppárti képviselője, dr. Kovács Pal, írják lapunknak Bánkesziről, most tartja választókerületi községekben beszámolóját, hogy megtudja választóinak hangulatát a nemzeti követelmények kivívása érdekében indított parlamenti harcra vonatkozólag, mivel ő is azon lelkes csoporthoz tartozik, a mely a Kossuth párt leszerelése után a harc folytatását határozta el. — Ennek kipuhatólása végett, továbbá, hogy a választóinak már régebben tett ígérétét bevaltsa, látogatta meg f. hó 18-án Bánkeszi községet is. A beszámolót, melyre a község választói pártkülönbőség nélkül igen nagy számban jelentek meg, a szabad ég alatt tartotta. A beszéd, melyet a község plebánosa, Biringer János tót nyelven tolmácsolt, a választók általános helyeslésevel végződött, a mely helyeslésekből a képviselő arról győződött meg, hogy választói az ő politikai magatartását magukénak vallják. — Beszámoló után a képviselő ur meglátogatta a kath. gazdakört, megnézte a hitel és a fogyasztási szövetezeket is. A gazdakörben Mancuska György, a kör pénztárnoka üdvözölte magyar nyelven, s a látogatást a kör elnöke köszönte meg, kérve a szeretett képviselőt, látogassa meg a községet gyakrabban, a mi annál könnyebben megvalósítható, mivel a község közel esik Érsekújvárhoz, a hol a

képviselő úr gyakran szokott megfordulni. A képviselő megköszönve a szíves fogadtatást, a kör alapító tagjai közé lépett, biztosítva a kör tagjait anyagi és erkölcsi támogatásáról. — A képviselő úr oly jól érezte magát községünkben, hogy a délután két órai vonat helyett csak a 6 órával utazott el. — Adja Isten, hogy őt községünkben minél gyakrabban üdvözölhessük.

Sokáig éljen. Egy humorisztikus írónak jubileuma alkalmából bankettet rendeztek, melyen egyik tisztelője ilyen felköszöntőt reszkírozott meg: Sokáig éljen az ünnepezt szerző! Éljen olyan magas kort, mint a mily öregek a — viccei!

Megtörtént! A privigyei kath. legényegyesület ismeretterjesztő felolvasást szokott tartani, melyen az egyet ifjú tagjai magyar népdalokat énekelnek, szavalnak verseket és rendszeresen egy ismeretterjesztő felolvasás is van. F. hó 17-en volt ilyen estély, melyen Szigeti János kegyesrendi tanár volt a felolvasó, Redecha Gusztáv szavalta Deák F. emlékezetét, és az egy ifjak közül 6-an az „Első szereplés” című bohózatot adták elő. A terem telve volt vendégekkel, de nagyobb részt serdülő leányok és ifjak töltötték azt be. Minden rendben folyt, mint már annyiszor, de most egy kínos jelenet zavarta meg a kis bohózat előadását, mely annál fájdalmasabb, hogy a jelenetnek szereplője egy köztisztviselő, a kinek állásánál s műveltségénél fogva hivatása, hogy jó modor tekintetében példányképül szolgáljon mindenkinek, de különösen az ifjúságnak. A darab előadása közben a terembe rontott tekintetes dr. Filberger Gyula főszolgabíró úr s a pódium elé állva, föltett kalapban, kikelt arccal kérdezte: „Nincs itt az én huszárom?” A jelenlevő elnök meglepett hangon kérdezte a főszolgabírótól, mi a neve a huszárnak? Vázas János, volt a felelet s az épen szerepét mondó ifjú mutatott. *Filberger most durva, kiabáló hangon* az ifjúra förmedt, *gazembernek nevezte őt s „mars haza, semmire való, nem tudod te, hogy nekem szolgám vagy s 6 órákor otthon a helyed.”* A maskírozott ifjú védte magát, mondván: „Nagyságos úr!?? En a nagyságos asszonytól kértem engedélyt s gondoskodtam dolgom elvégzéséről, 7 órákor otthon leszek.” Erre Filberger még dühögőbb hangon ordította, hogy csendőrökkel viteti haza. Az elnök közbelépett s kérte a hatalmas főszolgabíró, hogy hajdúját hagyja ott a darab elvégzéséig. Erre Filberger így szólt: „A főt. úr kérésére szabadságot adok neked holnap reggelig, de számolok veled.” Kegyesen kezét nyújtott az elnöknek, s mint a ki dolgát dicsőségesen végezte, távozott. — Három nap mult el és még eddig Filberger nem látta szükségesnek, hogy elégtételt adjon, becsánatot kérjen illetlen viselkedéséért. Kérjük e történet szemtanúit, néhány sorban írják meg, mily véleményvel vannak Filberger e cselekedetéről s küldjék el az elnökségnek, mi meg majd megmondjuk az elnöknek, hogy e nyilatkozatot kötesse disztáblába s nyújtsa át Filbergernek Peleskei notárius-szerű műkedvelői szereplésének emlékéül.

Irodalom.

Acsády története.

IX.

(II. Mátyás trónraléptének körülményei. Az ellenreformáció előnyomulása. Pázmány vitairatai. Folyton csak vallási politika uralkodik. Acsády téves álláspontja. Bethlen a török kegyelméből Erdély fejedelme.)

A trónok történetében is sokszor előfordult az, ami oly gyakori a politikai vagy családi életben, hogy a reménykedő örökös nehezen várja az örökség-hagyónak kimúltát. Ez történt a különben lelkibeteg Rudolf királylyal is öcsse Mátyás főherceg részéről. Nehezen várta ez a trónt éppen akkor, midőn Bocskay, ráunván a háborúra, megfelelő békét óhajtott annyira, hogy még Mária főhercegnőhöz is fordult közvetítésért, husz hordó magyar bort küldve neki s ezt írta 1605. nov. 26-án Korponáról: „Ami a jelen zavarokat illeti, Isten a tanum, hogy nem én vagyok az oka... s éppen azért mitsem óhajtok inkább, mint hogy azoknak a keresztény társadalom érdekében tisztességes feltételek mellett mielőbb vége vessék.” (Katona: Historia critica Hung. XXVIII. 433 l.)

Mátyásnak, a várományosnak, türelmetlensége a Bocskay-felkelés befejezésére kétségkívül jelentékeny befolyást gyakorolt, annál inkább, mivel Rudolf megbízásából ő vezette az alkudozásokat. Már a bécsi tárgyalásoknál, jövőjére való tekintetből, megkönnyítette a protestánsok kívánságainak a teljesítést, nélküle aligha lett

volna meg egyhamar a bécsi béke. Majd aztán, hogy a béke megkötése után Rudolf, miután megmagyarázták neki, hogy a vallás dolgában más a politikai s más a dogmatikai türelem (a tévely szentesítése), tiltakozni kezdett a béke vallásügyi engedményei ellen (Acsády 255—6. l.). Mátyás egyszerűen megindította ellene a testvérháborút. (1608.)

Szövetkezett a protestánsokkal, vagy mint Acsády — folyton hamis világlátásban tartva az eseményeket — mondja: a *magyarokkal*, valamint a nagyrészt szintén protestáns osztrák és morva rendekkel (257 l.) s ostrom alá fogta Pragát, illetőleg bányáját, Rudolft.

Rudolf a körülmények kényszerítő hatása alatt leköszönt a magyar trónról s a nemzetet fölmentette hűségükje alól. Így nyerte meg a játékot Mátyás s mint kormányzó nyomban megerősítette a zsitvatoroki szerződést, továbbá a Bocskay halála után rövid ideig uralkodott Rákóczy Zsigmond leköszönése után Báthory Gábornak ismerte el a szultánnal Erdély fejedelmének s végül kötelezte magát, hogy, ha királylyá választják, szentesíti a prot. rendek összes kívánságait.

Nov. 16-án csakugyan királylyá választott s másnap nagy lelkesedéssel a prot. Illésházy István nádorrá; így került a bécsi béke a törvénybe s prot. férfiú a nádori hivatalba. A két örvendő várományos pedig összeülekezett s azt mondta: ime felszabadítottuk az országrészt a gyászos uralomtól, Acsády hozzáteszi: az országot. Holott nem az országrész lett boldogabb, csak a két várományos szíve vágya teljesült: Mátyásé Rudolffal, a protestánsoké a katolikusokkal szemben. Övek lett egyúttal a legfőbb, a nádori hivatal.

Ezek után, mivel az országrész II. Mátyásban (1608—19.) nemcsak új uralkodót, hanem — Acsádyval szölvé 259. l. — új kormányrendszert is kapott, mely katonai, pénzügyi és gazdasági tekintetben egyaránt fölmentette az idegen befolyás alól s ismét önállóvá tette, tartományi helyzetéből kiemelte, mondom, mivel ily változások ment át az országrész: Mátyásnak annyi ígérete s odakinálkódása után most már csak boldog lett a magyar?

Igenlő feleletet kellene várnunk, ha úgy ekkor, mint azelőtt is az ú. n. alkotmányselekmeknél nem lett volna más nagyobb baja a magyaroknak, vagy ha bajait egyáltalán a papirosan és törvényekkel lehetett volna orvosolni. De miután, sajnos, nem így volt, ez az oka, hogy Acsády a fennebbi kérdésre ismét kenytelen összehúzni homlokát s azt feleli: bizony ismét csak nem lett boldogabb a magyar. Vajjon miért?

„Az új rend ellenségei nem pihentek s II. Mátyás király mindinkább hozzájuk csatlakozott”, mondja nagy komolyan (276 l.), ami körülbelül annyit jelent, miúta Mátyás zavaros uralkodásának főoka egyszerűen a király köpenyfordítása lett volna. Ez pedig egyszerűen történetellenes állítás. Acsády a nálunk megszokott elfogult nézőpontok között leledzik, ezen kor mozgalmában csupán a „német” ellen folytatott harcokat lát, nem oknyomoz, nevezetesen Mátyás uralkodásának elbeszélésénél (276—85. l.) nem mutat rá azokra a változó kezdő vallási viszonyokra, melyek ellenállhatatlanul új helyzeteket teremtettek és új fordulatokat idéztek elő az események fejlődésében.

Valamint a Bocskay fele mozgalom kiindulási pontját, lefolyását, a nemzeti politikában kereste, midőn pedig az egész első sorban vallási harc, prot. vallási felbuzdulás volt Bocskay galériájába kapaszkodva; úgy most is, Mátyás uralkodásánál, ugyanezen nemzeti politika szempontjait tolja előtérbe, s csak azt látja, hogy „a látszólag magyar kormányzat alatt mindinkább a Rudolf korabeli állapotok állnak vissza.”

Pedig hát a kis országrész Mátyás alatt az alkotmány dolgában még úgy-ahogy csak meglelt volna; megvoltak a magyar hivatalok, egymásután két prot. nádor is következett, Illésházy István és Thurzó György, aki mint buzgó lutheránus 1610-ben a zsolnai zsinaton első szervezte egyházát. Az alkotmány tehát megvolt volna s ami baj esett rajta, az is csak járuléka volt más erősebb bajoknak: de az emberek voltak meghatározolva s így a harcnak be kellett állania akkor is, ha a Werbőczy Tripartitumának utolsó betűjét is megtartják. A szívek mélyén dült a háborgás, oly veszettül, amint csak a vallási ellentétek képesek elkészeríteni s gyűlölködökké tenni az embereket. Ez képezte az orvosolhatatlan bajt.

Mivel tehát Acsády nem az igazi okból magyarázza Mátyás uralkodását s az alatta dült viszályokat, nem sokat tanulunk történetéből. Ugyanis a viszályoknak itt benn a királyi ország-

részben, a bécsi béke becikkelyezése dacára, való továbbfolytatását két ok teszi érthetővé. Először a bécsi békének, illetőleg a nyomán alkotott 1608. évi törvényeknek (Rudolf erőszakos letétele s Mátyás hamiskodó alkudozásai miatt) ingó tekintélye s másodsor az ellenreformációnak győzedelmes előnyomulása, a nagymérvű visszatérések, melyek a protestantizmusnak a delelő pontról való lehanyatlását jelezték.

Forgách Ferenc, most már (1607 óta) esztergomi érsek, ugyanis nem adta fel a küzdelmet vallásért, s oldalán sok munkatárssal megjelenik Pázmány is, ki 1603-ban, mint Forgáchnak, akkor még nyitrai püspöknek, vendége, annak radosnai nyaralójában, írta első magyar vitairatát Magyar István sárvári predikátor ellen. (Fraknoi: Pázmány Péter és kora I. 42. l.) Ezzel teljes erejével megindult a tollharc, a prot. vádakkal megvilágítása, az emberek kitanítása, amit a protestánsok többé nem voltak képesek ellensúlyozni. Egyik főur a másik után tér vissza az elhagyott kath. egyházba; a maradék pedig a kétségbeesés erejével fog az önmentéshez s ez a harc képezi aztán az összes események mozgató elemét, mely természetesen Mátyást is, mint katolikust, magával ragadja.

Észreveszi ezt a változást Acsády, hiszen lehetetlen is ezt az eseményeken észre nem vennie, de csak később, Mátyás utódja, II. Ferdinánd alatt s akkor sem méltatja kellő figyelemre.

„Forgách és Pázmány érsek — úgy mond — mindinkább áttértették a főurakat, kik közül folyton többen cseréltek hitet”, de egyúttal nem mulasztja el folytatónak hozzátenni: „s váltak az udvar vak eszközevé, mely meg reájuk ruházta a közhivatalokat, az összes befolyásosabb állásokat s kizárólag nekik juttatta az államélet minden előnyét”. Itt megjegyzem, hogy így nem a történetírő, hanem csak a legfelekezeti protestáns beszélhet. Először is, s aki ismeri az akkori protestáns iratokat, a merő szitkozódásokat, igazat fog nekem adni abban, hogy tanilag nagyon gyenge lábon állhatott az akkori magyar protestantizmus, melyet az újságilag lecsillapultával legerősebb oszlopi elhagynak. De elhagyni, tényleg elhagyták. Másodsor, ami azt a frázist illeti, hogy az ilyenek aztán az udvar vak eszközeivé váltak, ennek a történetkutató előtt semmi értéke nincs. Mert az egyszerűen nem igaz.

Tessék csak pl. Pázmánynak, a vezérnek, I. Rákóczi Györggyel váltott levelezését megnézni s azonnal meggyőződik, hogy ez tisztelte királyát is, de a nemzeti érdekeket sem tévesztette el soha szeme elől. Ő maga volt támogatója a különálló Erdélynek, mert azt az akkori viszonyok között szükségesnek tartotta Magyarország érdekében. (Fraknoi: Pázmány Péter. 1886. 215. l.) Aztán pedig mindig igaz marad ezekre az időkre vonatkozólag, amit Fraknoi mond: „Egyáltalán nem következik, hogy azok, kik a „német párt” élén állottak, a nemzeti érdekek arulói voltak és a német befolyás fölülkerekedését előmozdítani, vagy akár csak tűrni is hajlandók lettek volna. Másrésztől nem mondhatni, hogy a „német párt” vezetői mindannyian tiszták az önzéstől és öntudatosan lelkesültek kitűzött céljaikért. Sokan a német uralom meghonosítása által a haza javát, sokan a nemzeti érdekek védelmezésében önhasznukat keresték”. (Pázmány P. és kora. I. 33. l.)

Ha már bizantinizmusról van szó, mondok én valamit, amit a debreceni kollegiumban láttam. Nagy könyvtára s a házi kápolnafeleje egymás mellett vannak. Ebben a kápolnafelelben határozta el Ferenc Józsefnek 1849. ápril 14-ki detronizálását s midőn aztán 1854-ben ugyanez a Ferenc József arra járt s megnézte a könyvtart, ott a látogatás emlékére latin elogiakkal teleírt oszlopot állítottak, most is olvasható, de olyan hizelgő jelzőkkel, amelyektől Garay Obsitosanak íródeákja Sárospatakig hallható trüsszentéseket végezne.

Tehát kar azzal a „vak eszközzel” úgy dobaldózni a katolikusok rovasára!

A tény az, hogy a főurak közül folyton többen cseréltek hitet — visszafelé. Igaz továbbá az is, amit folytatónak mond, hogy „a régi végbéli vitéz s a vándor predikátor helyett a *convertita* lesz e korszak tipikus alakja, aki a tömegekre rábocsátja a jezsuitákat, hogy megtérítsék őket is”. (288. l.)

De minden fölött igaz, amit Bethlen Gáborról mond „Őt is, mint kora többi hatalmasait, legelől Gusztáv Adolf svéd királyt, nem csupán politikai, hanem vallásos szempontok és érdekek vezettek. Nemcsak a magyarság, hanem a protestantizmus lovagja, hőse akart lenni s éppen azért *nem a szó mai értelmében vett nemzeti politikát csinált*”. (287. l.)

Ilyen volt akkor a politika mindkét részről, vallási s mivel a bécsi béke után az erősödő katolicizmus kerekedett felül, ismét csak vallási indítókokból folytatódott a további harc s ez a magyararója Mátyás uralkodásának.

Ennek az akkori harcnak közeleli képét megolvashatjuk Ipolyinak *Nyáry Krisztináról*, (1604—41), Thurzó Imre, György nádor fia, majd Esterházy Miklós feleségéről írt monográfiájában. (1887.) Az özvegy Thurzó Györgynén, Czobor Erzsébeten, tanuljuk ismerni a prozelitáskodó luth. nőt, (78. l.), Esterházy Miklóson, Illésházy nádor unokaöccsén pedig, a kath. férfit nehéz viszonyait a luth. rokonok közt. (68. l.)

Fájt a protestánsoknak, akik már a nádori székbe is bekerültek volt, ezen naponként szemmel látható számbeli fogyatkozásuk, ezzel a hatalmi polcra való lassú leszorulásuk és a katolikusok erősödése, akik ugyancsak erősen hangoztatták a bécsi béke záradékát, hogy a szabad vallásgyakorlat „a kath. vallás sérelme nélkül” kerülhetett csak a törvénybe.

Ennek folytán II. Mátyás uralkodása alkotmányos sérelmek nélkül sem válhatott a protestánsokra nézve olyaná, aminek az előzmények után remélhetők. Ezért aztán ezt a kort is „németnek”, alkotmányellenesnek hirdették. Érdekes Acsádnál, aki maga is prot. nézőpontból tárgyalja, hogy magát a luth. Thurzó György nádort is mennyire leszólja. Azt mondja róla, hogy kötelezte magát, hogy nádori hivatalában tartózkodni fog mindentől, mi a királyi méltóság sérelmére lehet; mi ezt egy nádornál természetesnek találjuk, Acsády ellenben azt látja ebben, hogy „a bécsi rendszer engedelmes eszköze” adta oda magát. Hogy a bécsi békét más szemmel nézte, mint nádor-előde, Illésházy; hogy a törvény ellenére maga hozott az országba idegen katonaságot s hasonlókat. (277—8. l.)

Szóval a hatalomvesztés fél szokott elkésredettségével ismételték a protestánsok II. Mátyás koráról is az öreg Bárczival a „Tetemre hívás” keserű szavait: Mindenki gyanus nekem a ki él!

Sok baj volt továbbá Erdély miatt is. A bécsi béke ugyan elismerte annak önállóságát, de a Habsburgok eredeti joguknál fogva sohasem mondtak le a főhatóságokról, a protestánsok pedig vallási érdekeik erős várának tekintették. Ezen időben azonban a Mátyástól is elismert fejedelme, Báthory Gábor, mint Acsády is vallja (280. l.), kegyetlensége és kicsapongásai miatt mind több zavart okozott, úgy hogy végre trónjának oszlopa, és tegyük hozzá: várományosa, Bethlen Gábor is (1612.) elpártolt tőle. Hogy ily körülmények között Mátyás is sokszor beleavatkozott Erdély ügyeibe, az természetes, de Acsády ezt is alkotmányos sérelmek veszi és tisztán Bécs rosszakaratának tulajdonítja, hogy Forgách Zsigmond hadat vezetett oda rendet csinálni.

A dolog vége az lett, hogy a porta megfosztotta a garázdálkodó Báthory trónjától, és, Acsády szerint, Bethlennek adományozta a fejedelmi széket, sőt hadával segítette, hogy vegye birtokba Erdélyt. (280. l.) Mátyás ezt az eljárást, hogy a török önállóan intézkedik Erdélyről, nem nézhette tétlenül, amivel aztán kezdődnek ismét a nemzeti, hanem prot. és legsajátabb személyi politikát csináló Bethlen-féle háborúságok s tartanak Mátyás uralkodásának a végeig. Az egész kor igazán egy merő vallási háború.

Mátyást 1619-ben felváltotta a trónon II. Ferdinánd, a stajer ágából, s az országgrész nádora Forgách Zsigmond, Erdély fejedelme Bethlen Gábor volt. Az új király szintén megerősítette a bécsi béke s az 1608-ki törvények vallásügyi s közjogi határozatait. Alig lépett azonban a trónra, kitört a prágai forradalom, melylyel kezdetét vette a harminceves háború és Bethlen szövetségese a külföldi protestánsokkal. Dr. Dudek János.

CSARNOK

Adatok

Elefánth történetéhez.

Közl: Mittueh József.

(Folyt.)

Különbözik Elefánthnak többféle változataival fogunk találkozni e sorok folyamán.

Hogy ki volt ez időben az elefánthi plébános, sajnos az okmány névleg nem említi, csak megemlékezik róla, mint „rector Ecclesiae”-ról s hogy Elefánth esztergom-egyházmegyei plébánia

volt, bekebelezve annak nyitrai főesperesi kerületébe, kivüláglik a XIII. századból kelt pápai tizedjegyzékből, mely Elefánthot oda sorozza. Tartozott tehát azon plébániákhoz, melyek egészen Mária Terézia idejéig, dacára, hogy Nyitrahoz oly közel voltak, esztergomi főhatóság alá voltak sorozva.

Ezen időben kezdtek az Elefánthi család egyes tagjai nagyobb, nyilvános szerepet játszani úgy hogy a későbbi évek okmányai sokszor megemlékeznek róluk, majd mindenféle birtokperenké, majd egyes hivatalos kiküldetéseknél, melyekben már mint tekintélyes, magas állásban levő tisztviselők működtek.

Birtokaikat s azokkal együtt hatalmukat is hovatovább annál messzibbre kiterjesztették s már más megyékben is mint földesurak kezdenek szerepelni.

1249—60-ban Roland nádor, Mach Kazoru nevű birtokra vonatkozólag a nyitrai káptalanhoz intéz parancsot a határjárás megejtését illetőleg Elefánthi Endre javára.¹

1266-ból ismeretes a nyitrai káptalannak bizonyosságlevele, hogy Cheklezi Buken comes Mojehek nevű birtokát Elefánthi Endre comesnek eladta.²

Az 1282-ben kelt s a nyitrai káptalantól kiállított bizonyosságlevel értelmében a Hunt-Pázmán nemzetségbeli Wukken comes Maichik nevű birtokát ugyancsak Elefánthi Endrének eladta,³ ki ekkor már főispán volt. Ennek fiai: Mihály comes, András meg Mátyás osztozkodnak 1291-ben az ősi birtokon Mihály comes fiaival. Birtokuk volt ekkor: Elefánth, Zalakus, Fenchfalva, Leustácfalva, Györed, Podluzsán, Beed, Moytch (Pozsony m.), Mihály Szalakuszon, András Felső-Elefánthon és Mátyás Alsó-Elefánthon átötte föl sátorfáját, hogy nem sokára fittyet hányva a kötelezett testvéri szeretetnek, kaján irigységből majd ők, majd utódaik egymást megtámadják és valószínű harcokat vívjának. Rövidre rá az Apponyiakkal is rokonságba lépnek, mert Elefánthi István leánya Venus Opuni Jovahnu neje, ennek testvérétől Zumortól — Szomorfalú megalapítójától, hitbér kiengyeltés címén bizonyos birtokrészeket kapott.

Az Elefánthiak, mint az apponyi várak közvetlen szomszédai, gyakori érintkezésbe álltak annak uraival, mely már 1300-ban, mint királyi birtok szerepelt s ugyanekkor Csák Máté Csák testvére bírta a várat, melynek⁴ első oklevele említése 1389-ben történik, midőn Zsigmond király, ki benne hosszabb ideig s többször tartózkodott s mint látni fogjuk, a hatalmas Elefánthiak segélyére sokszor szorult — 1000 arany forintért Kapolyai Dezső mesternek, Benedek fiának elzalogosítja.⁵ 1392-ben csere útján Eöri Miklós, Vörös Tamás testvére birtokába jutott, ki ettől kezdve a vár nevét családi nevéül fölvette s az Apponyiak ősapja lett, Cseklész helyett kapta cserébe Apponyt, Pereszlényt, Körtvélyest, Lehotát. Lázár lett 1718-ban báró, 1739-ben gróf.⁶ Maga a vár a husszitak garázdálkodása idején elpusztult, de újra fölépült és a török világ szomorú napjaiban a környékbeli lakóknak meglehetősen biztos menedékhelyül szolgált. Később Rakóczy idejében elégett, romokba dőlt, melyek ma is néma tanúi a lezajlott mozgalmas időknek, midőn falai alatt felriasztotta a csatazörej a körülfekvő erdők nyugvó visszhangját.

E rövid kitérés után, melyre történetünk folyamán oly sokszor történik hivatkozás az Elefánthi család tagjai közt fölmerült Dezső, ki Elefánth történetébe oly hatalmasan befolyt a XIV. század derekán, hogy mondhatni teljesen átalakította a falu képét, s új életet plántált belé.

Mint vérbeli rokonai Péter és Mogh elefánthi nemesek (Mogh Tamás fia) szerepelnek 1307. március 22-én azon ügyben, melynek fölvetését Gál nyitrai alispán köztötték és Pál nyitrai főispán között elrendeli.⁷

1315. júl. 1-én pedig Elefánthi Bajnok fia bizonyos birtokrész eladásához beleegyezésüket adják, mely egyezség megkötött Péter és Márton Elefánthi Bajnok fia és Mátyás Comes között a nyitrai káptalan előtt.⁸

1319. június 21-én I. Károly a hűtlen Istvánnak és fiainak, továbbá Chuntka László és fiainak valamint Ördög Andrásnak és Botos Miklósnak összes birtokait, a Zil nemzetség birtokainak kivételével Elefánthi Dezsőnek, sebesvári várnagynak adományozza.

Ez Elefánthi Dezsőnek első okmányi szereplése, midőn már mint várnagy megtisztelő állásban szerepelt.

I. Károlynak fent jelzett adományozó levele elmondja, hogy a benne említett szereplők Moys fiát Moyt támogatva, a király hűségese embereinek birtokait teljesen elpusztították, azért elhatározta, hogy őket, mint hűtlen alattvalókat, minden az ország bármely területén levő birtokuktól megfosztja. Minthogy Dezsőnek mindenkor és mindenütt tanúsított hű szolgálatait elszámolni képtelen, csak azt megemlíti, hogy elfordult a trencsényi Mátétól, ki hűtlenséget tanúsított nyilvánvalóan úgy a király, mint a hon iránt, azonkívül megvetendő s alávaló hűtlenségében ugyanazon Dezső mester fiait megvakítottatni parancsolta, sőt feleségét ugyiszólván utolsó lehelletéig kintotta a fogságban, melybe gonoszul elhurcolta, azonkívül minthogy Dezső mester a király ügyének védelmében bátran ellent állt Lorant vojvoda fiának Istvánnak és Kopasz fiának Bekch-nek, kik Cheewar királyi várat megtámadták és fölperzselték, sőt a király védelmében magát elfogatni nem félt, azért ezen hűségének meghalálásaként neki a fönt elősorolt álnok emberek összes birtokait adományozza.⁹

Tehát Dezső mester — Mihály fia¹⁰ — 1319-ben már mint sebesvári várnagy említették, s már ekkor elősoroltának érdemei, melyeket a királyi ügy védelmében szerzett. Minthogy vele még 1370 körül is találkozunk, föltehető, hogy 1280—90 között született s mindjárt fiatal korában alkalma nyílt hozzá, hogy Károly király iránti hűségét tanúsíthassa.

Ezen időben ugyanis, a ravasz főúr, trencsényi Csák Máté ellenszegülve Károly királynak, csapataival végig kalandozta Felső-Magyarországot, javát hatalmába kerítette, úgy hogy 1311—21 között Nyitra megye is Kovarc és Hinorán vármegyékkel együtt birtokába került.¹¹

Ezen időben fejthette ki Dezső mester fent magasztalt működését s hogy felelmetesen ellenállhatott a hódító főúrnak, mutatja azon kegyetlenség, melyet Máté Dezső fiával s feleségével elkövetett. Ilyen hű szolgálatok nem maradhattak elismerés nélkül. Bátran elfogadható, hogy mindezen királyhűségéért kitüntette Róbert Károly egyik várának — Sebesvárnak — várnagyságával, melyhez utóbb járult a fönt elősorolt s a hűtlenektől elkobzott birtokok adományozása.

Nagyon természetes, hogy az Elefánthi család ezen kiváló tagjával történetünk folyamán sokszor fogunk találkozni.

Dezső (Desoh) urat említi a nyitrai püspök 1318-ban, mint Csák Máténak vejét,¹² de hogy ez az Elefánthi Dezső mesterrel egy és ugyanazon személy lenne, el nem hihető, mert el sem lehet képzelni, hogy dacára marcona természetének Csák Máté legközelebbi övével olyan kegyetlenül elbánt volna.

(Folyt. köv.)

¹ W. VII. 307. l.

² W. VIII. 158. l.

³ W. XII 370 l.

⁴ Karácsonyi. Magyar nemzetségek I. 331. l.

⁵ Országos levéltár Dipl. oszt. 7519.

⁶ Apponyi könyvtár családfája.

⁷ A. O. I. 122.

⁸ A. O. I. 384.

⁹ A. O. I. 520. l.

¹⁰ A. O. 47. l.

¹¹ Karácsonyi. Magyar nemzetségek. 325. l.

¹² Karácsonyi. Magyar nemzetségek. I. 327.

Előnyös tőketörlesztéses jelzálog-kölcsönök!

A Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete a tőketörlesztéses jelzálog-kölcsönökre nézve legújabbán a következő rendkívül előnyös föltételeket állapította meg: =====

1. Kölcsönt ad már 300 koronától kezdve.
2. Kölcsönt ad 2000 koronáig úgy, hogy a kölcsönvevő a teljes összeget kapja meg készpénzben leolvastva (s nem záloglevelekben).

3. Kamatok címén sem történik levonás, mert a részletek mindig félévénként utólag fizetendők.

4. A kölcsön fölvehető 20, vagy 30, vagy 40, vagy 50 évi törlesztésre, mely esetekben a törlesztési hányad (tőke és kamat együtt véve) 5.26%-8%-ig változik. Záloglevéli árfolyam szerint lehet kölcsönt kapni 4.90%-ra is.

5. A kölcsönt az adós bármikor fizetheti vissza akár egészben, akár részben, anélkül

hogy ezért külön díjat vagy térítést fizetne csak köteles félévvel előbb fölmondani.

6. A becslési adatokat az intézet önmaga, saját költségén szerzi be és csak a kölcsönből vonja le.

7. A jól fölszerelt kérvények lehető rövid idő alatt okvetlenül érdemleges elintéztést nyernek.

A Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete Nyitra székhelylyel egy vidéki képviselőt állított fel s ennek — a szomszéd megyék határos területeire is kiható — vezetésével =====

MEREY LAJOS nyitrai ügyvéd urat bizta meg, kihez a kölcsöntkérő ügyfelek teljes bizalommal fordulhatnak s tőle minden további fölvilágosítást díjmentesen nyerhetnek.

**KISBIRTOKOSOK ORSZ.
FÖLDHITELINTÉZETE.**

SZUPERFOSZFÁTOT,
Stassfurti kainitot

szavatolt 12.4% tiszta káli = 23—24% kén-
savas káli tartalommal,

Stassfurti kálitrágyasót

szavatolt 40% tiszta káli = 74—76% kén-
savas káli tartalommal,

Kovasavas kálit

(dohánytrágyázásra), továbbá

mindennemű egyéb **mütrágyaféléket**, azonkívül

Rézgálicot (98—99%)

elismert kitűnő minőségben legolcsóbban szállít a

„HUNGÁRIA“ mütrágya, kén- és vegyi ipar részvénytársaság

Budapest, V. Fürdő-utca 8.

FELTÜNŐ UJDONSÁG!

Delice

Minden hirdetés felesleges, a dohányzó egyszer veszi és többé mást nem szíhat.

legjobb valódi francia

SZIVARKAPAPIR ÉS SZIVARKAHÜVELY.